

Moduł 1 - Czym jest cyberprzemoc

Acción Laboral - Julia Fernández Valdés

22/08/2022

Spis treści

Moduł 1- Co to jest cyberprzemoc?.....	3
Wprowadzenie do modułu	3
Cel modułu	3
Opis modułu.....	3
1.1 Czym jest cyberprzemoc?	5
1.2 Jakie istnieją rodzaje cyberprzemocy?	6
1.3 Statystyki dotyczące zjawiska w Europie i krajach partnerskich.....	7
1.4 Cyberprzemoc w klasie VET: przypadki i przykłady	8
1.5 Dobra praktyka	9
Test	10
Źródła.....	11

Moduł 1- Czym jest cyberprzemoc?

Wprowadzenie do modułu

Minęło ponad 40 lat od czasu, gdy zaczęto badać zjawisko znęcania się nad rówieśnikami w środowisku szkolnym. W tym czasie wzrosła świadomość tego agresywnego zachowania i stworzono wiele programów interwencyjnych w środowisku szkolnym, aby zapobiegać i przeciwdziałać temu zjawisku. Równoległe z rozwojem badań nad mobbingiem pojawiły się nowe rodzaje agresji wobec rówieśników i nowe formy zastraszania. Zmieniły się także metody, jakimi sprawcy znęcają się nad ofiarami. Jedną z nich jest cyberprzemoc, która polega na wykorzystywaniu nowoczesnych narzędzi informacyjnych i komunikacyjnych, głównie Internetu i telefonów komórkowych, do nękania i dręczenia rówieśników.

Chociaż istnieje ogromna ilość badań na ten temat w szkołach, z udziałem specjalistów i obszarów interwencji lub konkretnych programów, konieczne jest przyjrzenie się, jakie specyficzne potrzeby mogą istnieć w szkolnictwie zawodowym i jak nauczyciele mogą radzić sobie z tym zjawiskiem konkretnie z uczniami, którzy są zastraszani.

Cel modułu

Po pomyślnym ukończeniu tego modułu nauczyciele VET będą mogli:

- Znajomość podstawowych cech cyberprzemocy i tego, czym różni się od tradycyjnego mobbingu
- Znajomość typów i różnych zachowań, które są ujęte w ramach tej koncepcji
- Uświadom sobie, jak różne grupy ludzi mogą być szczególnie dotknięte tym zjawiskiem
- Poznaj kilka danych na temat powszechności tego zjawiska w różnych krajach UE
- Poznać wyniki konkretnych badań, w których zebrano przyczyny i skutki cyberprzemocy oraz nakreślono propozycje jej podejścia

Opis modułu

Treść/działalność	Metoda / Porady / Wskazówki	Sprzęt / materiały /narzędzia szkoleniowe	Czas
1.1 Czym jest cyberprzemoc? - Zapoznanie się z różnymi definicjami cyberprzemocy	Jest to moduł czysto teoretyczny, więc jego realizacja powinna opierać się głównie na prezentacji treści i danych.	Komputer Projektor Flipchart Post-its	15-20 minut na każdy z 5 odcinków.

<p>i wyciągnięcie wspólnej definicji</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zrozumienie wyłączonego języka i środków, które działają w przypadku cyberprzemocy <p>1.2 Jakie istnieją rodzaje cyberprzemocy?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rodzaje zachowań zaliczanych do kategorii <i>cyberprzemocy</i> - Grupy, które mogą być bardziej dotknięte przez to prześladowanie <p>1.3 Dane statystyczne dotyczące zjawiska w Europie i krajach partnerskich</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dane dotyczące rozpowszechnienia cyberprzemocy w krajach UE - Krótkie i konkretne dane dotyczące zjawiska w krajach partnerskich <p>1.4 Cyberprzemoc w klasie VET: przypadki i przykłady</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zebrano informacje o badaniach przeprowadzonych 	<p>W tym celu zawsze zalecana jest prezentacja wizualna (PTT) dla większego zaangażowania.</p> <p>Przed rozpoczęciem każdej sekcji można przeprowadzić sesję burzy mózgów, aby się rozgrzać i zobaczyć, jaki jest poziom wiedzy między edukatorami VET. Oto kilka pytań, które można postawić, aby sprzyjać uczestnictwu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak zdefiniowałbyś cyberprzemoc? - Czym różni się od tradycyjnego mobbingu? - Jakie znasz rodzaje cyberprzemocy? Czy jesteś świadomy, że któraś z tych praktyk ma miejsce w Twojej klasie? Jeśli tak, jak sobie z nimi poradziłeś? - Jak myślisz, dlaczego pewne grupy osób są bardziej narażone na cyberprzemoc? 		
--	--	--	--

zarówno na uczniach, jak i nauczycielach na temat przyczyn i skutków cyberprzemocy 1.5 Dobre praktyki - Sugestie wynikające z badań, jak zapobiegać/radzić sobie z tym zjawiskiem	- Czy wiesz, jak wygląda sytuacja w Twoim kraju? - Jakie strategie wdrożyłeś (lub Twoje centrum VET), aby rozwiązać ten problem? (jeśli w ogóle)		
---	---	--	--

1.1 Czym jest cyberprzemoc?

Według UNICEF-u cyberprzemoc to każdy rodzaj znęcania się mający miejsce przy użyciu technologii cyfrowych. Może mieć miejsce na portalach społecznościowych, komunikatorach, platformach do gier i telefonach komórkowych. Jest to zjawisko powtarzające się w czasie, którego celem jest straszenie, złość lub zawstydzenie ofiary. Cyberprzemoc jest przejawem tchórzliwego znęcania się, które wyewoluowało z tradycyjnego nękania wraz z pojawieniem się Internetu, technologii informacyjno-komunikacyjnych i ich wykorzystania przez osoby niepełnoletnie (co z roku na rok dzieje się w coraz młodszym wieku ze względu na nabycie smartfonów). Według Christine Kormann, dyrektor ds. społeczeństwa informacyjnego w Komisji Europejskiej, cyberprzemoc jest największym problemem widocznym obecnie wśród szeregu obciachowych lub ryzykownych zachowań nastolatków w kontekstach elektronicznych.

Ten rodzaj molestowania ma swój charakterystyczny i wyłączny język i środki:

- To jest natychmiastowe
- Ma on uogólnione rozszerzenie
- W niektórych przypadkach zapewnia anonimowość, co zwiększa poczucie bezkarności
- Nacisk na ofiarę może być stosowany o każdej porze dnia
- Nękanie jest bardziej systematyczne i ciągłe

Cyberprzemoc to sytuacja przemocy i złego traktowania między rówieśnikami, która może mieć zarówno krótkoterminowe, jak i długoterminowe konsekwencje. Do ataków może dojść w dowolnym czasie i miejscu, a ofiary nie wiedzą, kim jest napastnik, co

powoduje większe niż w przypadku tradycyjnego mobbingu poczucie opuszczenia. Oba rodzaje mobbingu mogą się łączyć lub jeden może być konsekwencją drugiego, choć niekoniecznie zawsze tak jest.

1.2 Jakie istnieją rodzaje cyberprzemocy?

Wykonywanie pewnych zachowań związanych z nękaniami i zastraszaniem za pomocą metod cyfrowych może w niektórych przypadkach, bez takiego zamiaru, prowadzić nawet do zachowań przestępczych. Zasięg i wpływ osiągnięty przez media elektroniczne doprowadził do ogromnego wzrostu praktyk, które wiążą się z naruszeniem prywatności innych osób. W wielu z tych przypadków osoba, która angażuje się w te praktyki nie jest świadoma szkód, jakie może to spowodować, choć w wielu innych przypadkach jest. Wśród rodzajów nękania i zachowań, które wchodzą w zakres cyberprzemocy, możemy wyróżnić następujące:

- Nękanie. Polega ono na ciągłym wysyłaniu wiadomości, obrazów lub filmów do ofiary, obrażając ją, nadużywając lub poniżając, z zamiarem, aby coraz więcej osób przyłączyło się do praktyki i rozpowszechniania tych poniżających treści. W ramach tego pojęcia możemy również zawrzeć groźby, szantaż i zniesławienie.
- Przesłankstwa przeciwko prywatności. Rozpowszechnianie danych osobowych i informacji poufnych lub intymnych jest praktyką znacznie łatwiejszą do przeprowadzenia w Internecie. W ramach tego zjawiska można wyróżnić wiele innych: podszywanie się pod inną osobę w celu naruszenia jej wizerunku, wymuszanie na niej publikowania drażliwych treści - najczęściej o charakterze seksualnym - lub pozyskiwanie od niej danych osobowych w celu przeniesienia tego nękania ze świata wirtualnego do świata rzeczywistego.
- Molestowanie seksualne w Internecie lub *grooming*. Termin "grooming" opisuje celowe działania podejmowane przez osobę dorosłą w celu zbliżenia się do dziecka, nastolatka lub bezbronnej osoby dorosłej i emocjonalnego kontrolowania ich, aby utworzyć drogę do wykorzystania seksualnego. Obejmuje on przypadki wyrażania zgody na treści seksualne, które są wyraźne lub ukryte.

Cyberprzemoc może być prowadzona publicznie lub prywatnie. Niektóre ofiary mogą otrzymywać prywatne wiadomości lub mogą być obrażane lub poniżane w publicznym poście na mediach społecznościowych, chociaż pierwszy sposób jest bardziej powszechny, ponieważ, jak wcześniej wspomniano, anonimowość zapewnia większą ochronę sprawcy, zmniejszając tym samym wszelkie potencjalne konsekwencje, takie jak kara sądowa.

Mówiąc o różnych rodzajach mobbingu, musimy również wziąć pod uwagę, w jaki sposób konkretne grupy ludzi mogą być dotknięte mobbingiem w różny sposób. Na przykład cyberprzemoc ma silną perspektywę genderową. Badanie przeprowadzone przez Isabel

Tajahuerce pokazało, jak przypadki cyberprzemocy wobec dziewcząt i kobiet dotyczą zazwyczaj szantażu z groźbami o charakterze seksualnym, polegającymi na ujawnieniu intymnych treści fotograficznych. Niektóre wątki dotyczące rozsiewania plotek mogą być również ujęte w ramy przemocy związanej z płcią lub przemocy wobec osób LGBTQ+. Bycie osobą LGBTQ może zwiększać prawdopodobieństwo, że będzie się ofiarą mobbingu. W przypadku uczniów transgenderowych dane z badań były niedostępne ze względu na małą liczebność prób. Jeśli osoby transseksualne już teraz są bardziej narażone w życiu codziennym na więcej przemocy (i bardzo specyficzne formy przemocy) z powodu swojej orientacji seksualnej, w Internecie te sposoby i formy się zwiększają. Musimy zrozumieć, że w przypadku różnych grup mniejszościowych (osoby LGBTQ, migranci lub osoby niepełnosprawne) przemoc zawsze będzie specyficzna i ukierunkowana, podobnie jak w przypadku kobiet molestowanie seksualne dominuje w przypadkach zastraszania. Należy zająć się tymi realiami i zrozumieć je, aby móc zająć się konkretnymi problemami, z którymi się borykają. Chociaż technologie nie są źródłem przemocy, ważne jest, by zrozumieć, jak działają i jaka jest ich rola w sposobie, w jaki tworzą ramy i kształtują relacje między ofiarami, wiktyimizatorami i świadkami.

1.3 Statystyki dotyczące zjawiska w Europie i krajach partnerskich

Na podstawie meta-analizy opublikowanej na International Journal of Environment Research and Public Health (2022), która gromadzi dane z badań od 2012 do 2022, możemy wyodrębnić następujące istotne dane na poziomie europejskim, zwracając szczególną uwagę na kraje partnerskie projektu STANDUP:

- Jeśli chodzi o rozpowszechnienie cybervictimization badane wśród 19 różnych krajów UE, najczęściej stwierdzono w Polsce (31,5%), natomiast w Grecji i Hiszpanii odsetki są niższe (odpowiednio 5,2% i 5%).
- Jeśli chodzi o ewolucję prevalencji, w Hiszpanii wzrosła ona z 10% do 15% między 2010 a 2015 rokiem; w Czechach podwoiła się między 2010 a 2018 rokiem (18,6%); natomiast w Finlandii wzrosła z 9% do 11% między 2009 a 2015 rokiem.
- W Hiszpanii rozpowszechnienie rosło wraz z wiekiem, zwiększając się z 8% w grupie wiekowej 9-10 lat do 15% w grupie wiekowej 15-16 lat.

Pomiędzy wspólnymi ustaleniami a najistotniejszymi z analizowanych badań możemy podkreślić, że: stwierdzono, że więcej dziewcząt niż chłopców jest narażonych na większe ryzyko doznania tej formy przemocy; zarówno cyber-ofiary, jak i cyber-sprawcy są związani z "niską samokontrolą" lub "zachowaniami eksternalizacyjnymi"; a cechy przynależności do grupy okazały się istotnym powodem dyskryminacji.

W Hiszpanii dane przedstawione przez Save the Children (2016) i UNICEF (2017) pokazują, że uznano, iż więcej dziewcząt niż chłopców cierpi z powodu cyberprzemocy lub że całkowity odsetek ofiar wzrasta wraz z osiągnięciem wieku dojrzewania. 42,6%

dziewcząt i 35,9% chłopców twierdziło, że doznało jakiejś formy przemocy seksualnej lub molestowania online. Fundacja ANAR podaje, że gdy ofiarą CB jest kobieta, w 42,1% przypadków sprawcami są kobiety, w 30,3% przypadków sprawcy są mężczyznami, a w 27,6% przypadków są to osoby mieszane. Kiedy ofiarą cyberprzemocy jest mężczyzna, w 73,3% przypadków ofiarami byli mężczyźni, w 23,3% przypadków ofiary były mieszane, a tylko w 3,3% przypadków ofiarą była tylko kobieta. Raport stwierdza, że w przypadkach cyberprzemocy były one spowodowane agresywnością napastników (25% przypadków), cechami fizycznymi ofiary (23,6%), zemstą (19,4%), byciem innym (9,7%) lub hobby (6,9%).

W Grecji, zgodnie z badaniem przeprowadzonym przez Uniwersytet Zachodniej Macedonii (2020), stwierdzono, że ten rodzaj nękania zdarza się rzadko w porównaniu z tradycyjnym nękaniami. Zauważono również, ponownie, że dziewczęta są prawdopodobnie bardziej podatne na ten rodzaj nękania, a także stwierdzono korelację między ofiarami cyberprzemocy a relacjami rodzinnymi.

W Polsce, w ślad za badaniem School Mental Health (2021), 5,2% uczniów zgłosiło cyberprzemoc, 12,9% cyberwiktylizację, a 15,2% bycie cyberbully/victims. Przeglądy programów antyprzemocowych i cyberprzemocowych w polskich szkołach wykazały, że są one niewystarczające i potrzeba więcej programów.

W Irlandii odsetek dzieci cierpiących z powodu cyberprzemocy należy do najwyższych w UE (Bowers, 2020) - 28% dzieci zgłosiło, że padło ich ofiarą. Również połowa badanych dzieci była świadoma i była świadkiem aktów cyberprzemocy.

W tym sensie należy wspomnieć o biernych widzach, którzy zazwyczaj pełnią aktywną rolę w procesach mobbingowych. Jeśli chcemy stworzyć odpowiednie narzędzie do pracy nad cyberprzemocą, powinniśmy uznać widzów za aktorów. Bierny widz może stać się przyszłym wiktylizatorem i może legitymizować swoje działania, aby utrzymać swoje zachowanie i sprawić, że ofiary poczują się bardziej odizolowane. Widzowie mogą mieć aktywną rolę. Mogą reagować komentarzami i reakcjami na posty związane z cyberprzemocą w mediach społecznościowych, z mocą popierania lub umniejszania jej.

1.4 Cyberprzemoc w klasie VET: przypadki i przykłady

W badaniu (Nartgün i Cicioğlu, 2015) przeprowadzonym wśród 563 uczniów VET w prowincji Bolu (Turcja) przyjrano się zależnościom między tymi uczniami a problematycznym korzystaniem z Internetu i zachowaniami cyberprzemocowymi. Stwierdzono, że nadmierna ilość czasu spędzanego przez uczniów w Internecie była

związana ze zwiększeniem problematycznych zachowań online, a tam z potencjalnymi praktykami cyberprzemocy. Konkretnie, więcej problematycznych zachowań stwierdzono, gdy uczniowie spędzali w sieci więcej niż 6 godzin dziennie.

Inne badanie opublikowane w czasopiśmie *Medicine* (2021) przyjrzało się czynnikom cyberprzemocy u uczniów szkół zawodowych w obszarze mniejszości etnicznych w Chinach oraz temu, jak społeczności mniejszościowe i cyberprzemoc są powiązane przez osobiste, znajome i szkolne czynniki środowiskowe. Wśród elementów, które badano, aby uznać je za czynniki przyczyniające się do przypadków cyberprzemocy wśród uczniów VET, klimat klasy i edukacja w zakresie bezpieczeństwa cybernetycznego były dwiema zmiennymi na poziomie szkoły związanymi z popełnianiem cyberprzemocy. Odkryto również, że postrzegane wsparcie w środowisku szkolnym było kluczowe. Wynik ten jest zgodny z wcześniejszymi badaniami, które wykazały związek między zachowaniami związanymi z zastraszaniem nastolatków a negatywnym postrzeganiem środowiska nauczania. Istnieje związek między pozytywnym środowiskiem nauczania a redukcją cyberprzemocy. Serdeczne relacje i interakcje z rówieśnikami i nauczycielami pomagają dzieciom czuć się mniej odizolowanymi, a to sprzyja poczuciu więzi, ponieważ uczniowie widzą, że organizacje i nauczyciele troszczą się o nich. Poprzez zwiększenie zdolności socjoemocjonalnych dzieci i obniżenie poziomu przemocy, wspiera to ich zdrowie psychiczne.

W innym badaniu przeprowadzonym przez Uniwersytet w Granadzie (2022) nauczyciele z uniwersytetu, szkoły średniej, szkoły i ośrodków edukacji VET byli ankietowani na temat różnych przyczyn zjawiska cyberprzemocy. Wśród wszystkich przyczyn wyjaśniających istnienie tego prześladowania w sieci, najczęściej wymieniano: obwinianie agresora (42%), cechy agresora (24,3%), bierność osób postronnych (22,9%) oraz brak równowagi sił między agresorami a ofiarami (20,3%).

1.5 Dobra praktyka

Biorąc pod uwagę wcześniej wymienione badania, możemy wyodrębnić pewne zalecenia oparte odpowiednio na ich wynikach. W wynikach tych autorzy sugerują pewne praktyki, które można podjąć w celu poprawy różnych analizowanych sytuacji. Na podstawie badań tureckich stwierdzono, że działania, które należy podjąć, obejmują: informowanie uczniów szkół zawodowych, wychowawców i rodziców o problematycznym korzystaniu z Internetu i cyberprzemocy; przygotowanie grupowych i indywidualizowanych porad i warsztatów na temat problematycznego korzystania z Internetu i cyberprzemocy; działania mające na celu zwiększenie świadomości ludzi w tym zakresie; rodzice mogą zaprojektować dla swoich dzieci indywidualny program kontroli korzystania z Internetu, rozpoczynając monitorowanie właściwego i efektywnego korzystania z Internetu przez dzieci w młodszym wieku.

W tej ostatniej kwestii podobne wnioski płynęły z badania przeprowadzonego w Chinach. Autorzy zauważyli, że "opieka rodzicielska zmniejszała prawdopodobieństwo wiktyimizacji". Dlatego interwencje mające na celu zachęcenie do podjęcia kroków w celu przeciwdziałania cyberprzemocy powinny obejmować edukację pogłębiającą rozumienie adaptacyjnego rodzicielstwa z naciskiem na ciepło rodzicielskie i komunikację jako podejście ochronne ułatwiające pozytywną komunikację w cyberprzestrzeni.

Z badania przeprowadzonego przez Uniwersytet w Granadzie, autorzy skupiają swoje sugestie na poprawie kompetencji edukatorów na szczeblach edukacji. Wspomnieli, że nauczyciele muszą być zdolni do radzenia sobie z problemami, które nie są tylko techniczne, ale także dotyczą ich profilu kompetencji. W szczególności, ponieważ dzieci i młodzież są ich głównymi beneficjentami, nauczyciele muszą dostosować swoje kompetencje do złożoności obecnego kontekstu społecznego, jak również do uczniów. Zapobieganie negatywnym zachowaniom w klasie jest jedną z taktyk szkolenia nauczycieli w zakresie zapobiegania cyberprzemocy.

Test

1. Która z poniższych cech jest charakterystyczna dla cyberprzemocy:

- a) To upokarza ofiarę
- b) Dręczyciel może być całkowicie anonimowy**
- c) Jest on skierowany do określonych mniejszości
- d) Opiera się głównie na groźbach seksualnych

2. Rozpowszechnianie danych osobowych, informacji poufnych lub intymnych może być łatwo dokonane offline i online

Prawdziwe

Fałszywy

3. Ułóż zdania we właściwej kolejności

Bierny widz może stać się przyszłym wiktyimizatorem i może sprawić, że poczuje się wiktyimizatorem

Termin "grooming" opisuje celowe działania podejmowane przez osobę dorosłą w celu zbliżenia się

Nauczyciele muszą być zdolni do radzenia sobie z problemami nie tylko technicznymi

Legitymizowane, aby utrzymać swoje zachowanie i sprawić, że ofiary poczują się bardziej odizolowane.

Emocjonalnie kontrolować dziecko lub kogoś, kto zachowuje się jak dziecko, aby utorować drogę do wykorzystania seksualnego.

Ale także odnoszą się do ich profilu kompetencji

Prawidłowa odpowiedź:

Bierny widz może stać się przyszłym wiktyimizatorem i może sprawić, że czujący się wiktyimizatorami będą legitymizowani do utrzymania swojego zachowania, a ofiary będą czuły się bardziej odizolowane.

Termin "uwodzenie" opisuje celowe działania podejmowane przez osobę dorosłą w celu zbliżenia się i emocjonalnego kontrolowania dziecka lub osoby, która zachowuje się jak dziecko, aby utorować drogę do wykorzystania seksualnego.

Nauczyciele muszą być w stanie radzić sobie z problemami, które nie są tylko techniczne, ale także dotyczą ich profilu kompetencji.

4. Najczęściej wymienianą przyczyną cyberprzemocy podawaną przez pedagogów badanych przez Uniwersytet w Granadzie było:

- a) brak równowagi sił między agresorami a ofiarami
- b) bierność osób postronnych
- c) cechy charakterystyczne agresora
- d) **obwinianie agresora**

5. Według badań przeprowadzonych w Turcji, ile godzin spędzonych w Internecie było specjalnie związanych z bardziej problematycznym zachowaniem w sieci?

- a) 5 godzin
- b) **6 godzin**
- c) 7 godzin
- d) 8 godzin

Źródła

- <https://online.ucv.es/wp-content/blogs.dir/15/files/2015/02/Gairagordobil-2011.-Prevalencia-y-consecuencias-del-cyberbullying.pdf>
- <https://www.csirt.gob.cl/media/2021/04/Resultados-de-la-Encuesta-Ciberacoso-y-Salud-Mental-Juvenil-Katy-Summer.pdf>

- <https://www.cermi.es/sites/default/files/docs/colecciones/Estudio%20Acoso%20Escolar.pdf>
- http://www.injuve.es/sites/default/files/2017/42/publicaciones/documentos_14_telefono_anar_herramienta_de_preencion_deteccion_e_intervencion_frente_al_acoso.pdf
- <http://www.madrid.org/bvirtual/BVCM013909.pdf>
- <https://zagan.unizar.es/record/65434/files/TAZ-TFG-2017-1638.pdf>
- <https://repositorio.usfq.edu.ec/bitstream/23000/5522/1/106655.pdf>
- <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35742613/>
- https://www.researchgate.net/publication/344651261_Cyberbullying_and_Traditional_Bullying_in_Greece_An_Empirical_Study
- <https://link.springer.com/article/10.1007/s12310-021-09473-3>
- <https://www.irishtimes.com/news/education/cyberbullying-rates-for-irish-children-among-highest-in-eu-expert-1.4402258>
- https://www.researchgate.net/publication/282834912_Problematic_Internet_Use_and_Cyber_Bullying_in_Vocational_School_Students
- <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8500558/>

STANDUP Fighting Cyberbullying

Zwalczanie cyberprzemocy poprzez jej identyfikację w klasie VET
(2021-1-ES01-KA220-VET-000034210)

Projekt "STAND UP" jest współfinansowany przez Unię Europejską. Opinie i poglądy wyrażone w niniejszej publikacji są opiniami autorów i niekoniecznie odzwierciedlają opinie Unii Europejskiej lub Hiszpańskiej Służby ds. Internacjonalizacji Edukacji (SEPIE). Ani Unia Europejska, ani Narodowa Agencja SEPIE nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

